Colloquia, 57, 2026, p. 115–133
ISSN 1822-3737, eISSN 2783-6819
DOI: https://doi.org/10.51554/Coll.26.57.06

Eroso vaizduotės problema. Teoriniai klausimai ir šiuolaikinės lietuvių poezijos trajektorijos

The Problem of the Imagination of Eros. Theoretical Questions and Trajectories of Contemporary Lithuanian Poetry

EDITA PUSKUNIGYTĖ
Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
https://ror.org/03nadee84
edita.puskunigyte@sa.stud.vu.lt
https://orcid.org/0000-0001-8099-4516

Santrauka: Straipsnio objektas – lietuvių poezijoje vis naujai pasirodantis eroso fenomenas, kurį lemia tiek poetinės kalbos paieškos, tiek ir platesnio kultūros, filosofinės minties lauko, literatūros istorijos procesai. Straipsnyje keliami probleminiai klausimai, ką reiškia eroso vaizduotė, koks fenomenologinis šio koncepto pagrįstumas, kuo ypatinga eroso vaizduotės reprezentacija šiuolaikinėje lietuvių poezijoje. Filosofų Maurice'o Merleau-Ponty, Jeano-Paulio Sartre'o, Wolfgango Iserio ir kitų autorių teorijos ne tik leidžia gilintis į eroso ir vaizduotės fenomenus, ne tik pagrindžia poezijai būdingą šių fenomenų sampratą, bet ir sudaro sąlygas konceptualizuoti eroso vaizduotę, ko ir siekiama straipsnyje. Straipsnyje aprašoma, kaip Sigito Gedos, Sigito Parulskio, Gyčio Norvilo eilėraščiuose, autoriams pasitelkiant savitą poetinio vaizdavimo, metaforų kalbą, perkuriamos meilės troškimo, eroso kaip geismo, kūno traukos, kūniško ir dvasinio ilgesio patirtys, išryškėjančios per lyrinio subjekto ir Kito vaizduotės prizmę.

Raktažodžiai: erosas, vaizduotė, kūnas, šiuolaikinė lietuvių poezija.

Received: 05/02/2025 **Accepted:** 22/04/2026

Copyright © 2026 Edita Puskunigytė. Published by the Institute of Lithuanian Literature and Folklore Press. This is an Open Access article distributed under the terms of Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Abstract: The article examines the ever-renewing phenomenon of eros in Lithuanian poetry, shaped both by the arch for poetic language and by broader processes in culture, philosophy, and literary history. It raises the llowing questions: What does the imagination of eros mean? What is the phenomenological validity of the concept? What is distinctive about the representation of the imagination of eros in contemporary Lithuanian poetry? The theories of Maurice Merleau-Ponty, Jean-Paul Sartre, Wolfgang Iser, and other thinkers not only make it possible to delve more deeply into the essence of the phenomena of eros and imagination and substantiate an understanding about the phenomena that are characteristic of poetry, but also to create the conditions for conceptualizing the imagination of eros. The article looks into the poems of Sigitas Geda, Sigitas Parulskis, Gytis Norvilas and other authors, in which the experience of desire, erotic longing, bodily attraction, and physical as well as spiritual yearning is re-created by using a distinctive language of poetic imagery and metaphors. It also shows how this experience emerges through the prism of the imagination of the lyrical subject and the Other.

Keywords: eros, imagination, body, contemporary Lithuanian poetry.

Įvadas: probleminiai eroso ir vaizduotės klausimai

Dar Platono filosofijoje arba *Giesmių giesmėje* įprasminta tiesa, kad eroso fenomenas, jo raiška žmogaus gyvenime yra viena iš svarbiausių žmogaus egzistencijos, jo santykio su pasauliu varų, pamatinė gyvenamojo pasaulio ir jame atsiveriančių kitų fenomenų ašis. Šis reiškinys, jo svarba ir samprata per šimtmečius kito, tema nuolat plėtota literatūroje, kultūroje ar filosofijoje, dėmesio jai skiriama ir įvairiose akademinėse disciplinose. Vien ši aplinkybė nulemia poreikį vis iš naujo permąstyti šį fenomeną, iš naujo klausti, kas yra erosas kaip žmogiškosios patirties forma ir kaip jis reiškiasi poezijoje.

Šiame straipsnyje keliama prielaida, kad viena produktyviausių galimybių naujai apmąstyti eroso fenomeną yra vaizduotės modusas. Būtent vaizduotė leidžia problemiškiau aprašyti, kaip erotinis troškimas peržengia kūnišką impulsą ir tampa intensyvia santykio su Kitu, stokos, ilgesio, artumo ar nepasiekiamumo patirtimi. Vaizduotės problema suvokiama tiek filosofiniu, tiek literatūros ar gyvenimo lygmeniu, taip pat iškeliama prielaida, kad eroso vaizduotė ir nulemia neblėstantį eroso gyvybingumą lietuvių poezijoje. Straipsnio objektas – fenomenologine eroso ir vaizduotės samprata grindžiamas teorinis eroso vaizduotės konceptas ir jo reprezentacija šiuolaikinėje lietuvių poezijoje.

Šiame tyrime erosas suvokiamas kaip į Kitą nukreiptas kūniškas ir juslinis troškimas, kuris nėra tapatus fiziologiniam instinktui. Jis apima ir ypatingą emocinę, juslinę būseną, ir simbolinę jų reprezentaciją. Geismą visu savo kūnu išgyvenantis subjektas ir Kitas kaip trokštamas asmuo susitinka per abipusį santykį, tokiu būdu ir pasirodo eroso prasmių laukas. Šiuo požiūriu reikšminga Algio Mickūno eroso samprata. Veikale *Summa erotica* jis parodo, kad erosas nėra redukuotinas į fizinį meilės aktą, nes apima kur kas platesnį patirties horizontą, kuriame persipina kūniškumas, nuotaika, kalba, kultūriniai klodai ir egzistencinis santykis. Kaip pažymi Mickūnas,

> nors fenomenologinė patirtis rodo, kad erotinis troškimas yra „intencionalus“ (trokštama ko nors), jis reikalauja kai ko daugiau nei trokštamas objektas: objektas, arba kitas asmuo, turi būti apsuptas erotiškos nuotaikos, tada abudu – troškimo subjektas ir objektas – yra pagaunami eroso (Mickūnas 2010: 67).

Ši mintis leidžia erosą suprasti kaip žmogaus patirtyje besiskleidžiantį reiškinį, kuriame trokštamasis niekada nėra tik objektas, jis yra išraiškus. Reikšmingas Maurice'o Merleau-Ponty veikalas *Juslinio suvokimo fenomenologija* ir jame aprašytas sąmonei būdingas ir nuo visko, kas egzistuoja būtyje, neatsiejamas kūniškumas. Filosofas teigia: „aš negaliu kokiu nors kitu būdu pažinti kūno – nesvarbu, kito žmogaus ar savęs paties, – kaip tik jį išgyvendamas, t. y. prisiimdamas jį persmelkiančią dramą ir su ja susiliedamas“ (Merleau-Ponty 2018: 228). Nors straipsnio tyrimas grindžiamas fenomenologija, iš dalies svarbus ir literatūros teoretiko Roland'o Barthes'o veikalas *Meilės diskurso fragmentai*, kuris reikšmingai papildo fenomenologinę eroso analizę. Šiuo požiūriu Barthes'o įžvalgos dera su fenomenologine prieiga: jos parodo, kad mylintysis ne tik jaučia, bet ir vidinio kalbėjimo ar kitais būdais nuolat kuria diskursą apie Kitą.

Lyrinio subjekto, į geismą įsitraukiančio Kito vaizduotės konceptui paranki Jeano-Paulio Sartre'o vaizduotės samprata, išplėtota veikale *Įsivaizduojamybė*. Sartre'as vaizduotę apibrėžia ne kaip pasyvų svajojimą ar antrinį tikrovės atspindį, bet kaip aktyvų sąmonės veiksmą, leidžiantį peržengti tiesiogiai duotą tikrovę. Jo žodžiais, „[...] vaizduotės aktas – tai magiškas aktas. Tai tam tikras užkalbėjimas, skirtas parodyti objektą, apie kurį galvojame, daiktą, kurio trokštame, – ir kad jis pasirodytų taip, jog galėtume jį nusavinti“ (Sartre 2024: 261). Ši Sartre'o mintis leidžia suprasti, kad geismas yra susijęs ne tik su tiesioginiu

kūnišku santykiu, bet ir su sąmonės pastanga prišaukti, išlaikyti ar sustiprinti trokštamojo buvimą. Sartre'o vaizduotės samprata skatina kelti ir klausimą, kokiu būdu trokštamas Kitas pasirodo subjekto sąmonei. Anot filosofo, vaizduotė iškyla kaip savitas patirties būdas, kuriuo geidžiantis subjektas ne tik regi, prisimena ar numano Kitą, bet ir jį projektuoja, priartina, apgaubia intensyviu troškimo jausmu. Kitas gali pasirodyti kaip geismo figūra net tada, kai jo fiziškai nėra, kai jis neprieinamas arba kai jo artumas tėra nujaučiamas, įsivaizduojamas. Eroso vaizduotės problema taip pat analizuojama pasitelkiant vieno svarbiausių recepcijos estetikos atstovų – Wolfgango Iserio – mintis iš veikalo *Fiktyvumas ir įsivaizdavimas*. Remiantis šiais autoriais, vaizduotė suvokiama ne tiek kaip fantazija, kiek kaip kūrybinė, laisvės kupina sąmonės galia, kuri žmogui leidžia būti ne tik tuo, kas jis yra, bet ir tuo, kuo jis gali būti. Kito vaizduotę, jo vaidmenis gali inicijuoti pats troškimas matyti ir visu kūnu ir sąmone išgyventi savo geismo objektą. Gilintis į tai, kaip geismas tampa kalbiška ir estetiška poetinio pasakojimo patirtimi, kokiais individualiais vaizdais, intonacija, metaforomis ar kitais būdais reiškiasi eroso vaizduotė, pravartu remiantis Merleau-Ponty, Barthes'o, Eugeno Finko ir kt. minėsimų autorių darbais.

Probleminiai straipsnio klausimai – kaip gali būti suprantama eroso vaizduotė, koks jos fenomenologinis pagrįstumas ir kuo ji reikšminga šiuolaikinėje lietuvių poezijoje. Siekiant atsakyti į juos, straipsnyje nagrinėjama, kaip vaizduotė poezijoje ne tik lydi erotinę patirtį, bet ir tampa viena pagrindinių jos atvėrimo formų.

Tam tikros eroso vaizduotės apibrėžtys straipsnyje siejamos su šiuolaikinės lietuvių poezijos tekstais, kuriuose kūniškas troškimas, ilgesys ir geismo vaizdiniai įgyja savitą poetinę raišką. Nagrinėjami šie kūriniai: Sigito Gedos eilėraštis „Moters kūnas vonioj už užuolaidos" (*Siuita Virginijai*), Sigito Parulskio eilėraščiai „voveraitės", „kai gulime nuogi vienas šalia kito, išvarginti aistros" (*Pagyvenusio vyro pagundos*), Gyčio Norvilo eilėraštis „Keliavau tavo kūno dykuma" (*Išlydžių zonos*).

Kaip minėta pradžioje, erosas nėra nutylėta tema kultūros ir literatūros kritikoje. Eroso temą nagrinėjančių užsienio autorių tyrimuose iškeliamas ir vaizduotės – kaip kūrinio raiškos ar žmogaus patirties – aspektas[1]. Eroso tema

1 Pvz., Ingelos Nilsson sudarytame straipsnių rinkinyje *Plotting with Eros: Essays on the Poetics of Love and the Erotics of Reading* (Kuriant siužetą su Erosu: Esė apie meilės poetiką ir skaitymo erotiką) nagrinėjamos erotikos ir literatūros sąsajos nuo senovės Graikijos iki

nagrinėta ir lietuvių literatūroje, dažniausiai pasitelkiant psichoanalizės prieigą[2]. Lietuvių poetų kūrybą eroso aspektu tyrinėjo Birutė Ciplijauskaitė straipsnyje „Birutė Pūkelevičiūtė: moteriškasis bylojimas“ (Ciplijauskaitė 2003), Vigmantas Butkus straipsnyje „Kūniškumo trajektorijos Prano Morkūno poezijoje“ (Butkus 2000), Dalia Jakaitė straipsnyje „Neblėstantis meilės erosas naujausioje Kornelijaus Platelio poezijoje“ (Jakaitė 2019). Išskirtinas Jurgitos Katkuvienės straipsnis „Vizualiosios poezijos skaitymo strategijos: semiotinė prieiga ir praktinis pritaikymas“, kuriame analizuojamas Norvilo poezijos vizualumas (Katkuvienė 2022). Nors eroso tyrimų yra ir daugiau, tačiau eroso vaizduotės reiškinys juose gana retas.

Metodologiškai straipsnyje derinamos fenomenologijos ir socialinės fenomenologijos prieigos. Eroso vaizduotės kaip poetinio reiškinio tyrimui svarbus Merleau-Ponty požiūris į meną, poeziją ir kalbą. Socialinė fenomenologija šį tyrimą orientuoja į tai, kaip žmonės subjektyviai konstruoja prasmę ir dalijasi ja kasdienėje, socialinėje tikrovėje, ir leidžia tirti, kaip eroso vaizduotė formuojasi veikiama tarpasmeninių santykių, kalbos, kultūrinių simbolių ir socialinių normų. Merleau-Ponty ir Alfredo Schützo teorijos, koreliuodamos ne tik subjekto ir Kito, žmogaus kūno, jo santykio su aplinka ar daiktų apmąstymo, bet ir meno, kalbos sampratos požiūriu, dėmesį kreipia ne tik eroso fenomeno, bet ir gyvenamojo pasaulio, socialinės tikrovės link.

šiuolaikinės literatūros. Pirmajame skyriuje „Įvadas, meilės poetika ir skaitymo erotika“ iškeliama mintis, kad erotika ir literatūra Vakarų tradicijoje yra glaudžiai susijusios: tekstai ne tik „pasakoja apie“ meilę, bet ir patys veikia kaip erotinio patyrimo, ryšio forma (Nilsson 2009). Iš tyrimų, skirtų kitiems menams, galima paminėti Dominique'o Mainono ir Jameso Ursinio veikalą *Cinema of Obsession: Erotic Fixation and Love Gone Wrong in the Movies* (Manijos kinas: blogu keliu pasukę filmai apie erotinį susižavėjimą ir meilę), kuriame analizuojamas meilės, geismo, erotinės fiksacijos vaizdavimas, kritikuojami filmuose iškylantys stereotipiniai seksualumo vaizdiniai (Mainon, Ursini 2007). Iš filosofinės eroso istorijos tyrimų verta išskirti Ulrikos Carlsson veikalą *Kierkegaard and Philosophical Eros: Between Ironic Reflection and Aesthetic Meaning* (Kierkegaard'as ir filosofinis erosas: tarp ironiškos refleksijos ir estetinės prasmės), kuriame analizuojamas estetinis ir egzistencinis Søreno Kierkegaard'o požiūris į erosą kaip pagrindinę žmogaus egzistencijos jėgą (Carlsson 2021).

2 Pvz., Gintaras Lazdynas straipsnyje „Apie meilę ir (lietuvių) romaną“, nagrinėdamas Igno Šeiniaus, Vinco Pietario ir Juozo Tumo-Vaižganto ir kt. kūrybą, išskiria europietiškąją ir lietuviškąją meilės sampratas, analizuoja lytinę meilę ir meilę kaip bendruomenės harmonijos siekį, kritiškai vertina meilės kaip individualaus jausmo stoką (Lazdynas 1999); Solveiga Daugirdaitė recenzijoje „Raganos, vyrai ir kiti“, analizuodama Jurgos Ivanauskaitės romaną *Ragana ir lietus*, kritiškai vertina šiam kūriniui būdingą tradicionalistinį požiūrį į moterį ir santykius (Daugirdaitė 1993).

Eroso vaizduotės galia: laiko patirtis ir kvazistebėjimas

Mickūnas, paklaustas apie eroso ir vaizduotės sąveiką, tvirtina, kad subjekto sąmonėje erosas visada patiriamas per vaizdus. Taigi eroso ir vaizduotės sąsaja yra tarsi neišvengiama, o mene, literatūroje, kalboje ir muzikoje per vaizdus kalbantis erosas pagrindžiamas ir istoriškai:

> Dauguma eroso fenomenų yra vaizduotė. [...] Viduramžių tapyba pavaizduoja, kaip šventieji žiūri aistringai į dangiškas būtybes, o pastarosios irgi yra vaizdiniai. Erosas ieško savęs ir randa save per įvairius vaizdus, įvairias literatūras, perpildytas eroso vaizdiniais, per romantišką muziką, per sukurtą nuotaiką (Mickūnas 2025).

Būdamas tarsi neišvengiamas, šis eroso ir vaizduotės susiliejimas išlieka problema, kuriai apmąstyti ypač svarbus atrodo klausimas, kaip ir kur tai vyksta. Vieną iš svarbiausių atsakymų pateikia sąmonės sąvoka. Kaip teigia Sartre'as, sąmonė yra sintezė, esanti savo pačios viduje:

> Būtent pačioje šios sintetinės vidujybės gelmėje per retencijos ar protencijos aktą ji gali susijungti su ankstesne ar vėlesne sąmone. Dar daugiau, idant viena sąmonė galėtų paveikti kitą, pirmoji turi būti užlaikyta retencijos aktu ir atkurta sąmonės, kurią turi paveikti. Tai nėra kokie nors pasyvumai, tai vidiniai supanašėjimai ir panašumo išnykimai intencionalios sintezės, kuri skaidri pati sau, viduje. Viena sąmonė nėra kitos sąmonės priežastis – ji ją motyvuoja (Sartre 2024: 63).

Taigi, remiantis šia filosofo mintimi, galima teigti, kad erosas sąmonę užvaldo sintezės būdu, o tiksliau, kai erosas motyvuoja vaizduotę, o vaizduotė – erosą. Analizuodamas vaizdinių užuomazgas, Sartre'as pateikia įdomią mintį, kuri ypač aktuali tyrinėjant poetinius tekstus, siekiant atskleisti jiems būdingą vaizduotės fenomeno gelmę: „Taigi percepcijoje glūdi begalės vaizdinių užuomazga; bet tie vaizdiniai gali konstituotis tik išnykus percepcinėms sąmonėms" (Sartre 2024: 259). Percepcija yra tarsi užuominos, sėklos, iš kurių plėtojamas vaizdinys – sąmonės sukurtas vaizdinys, kuris visiškai iškyla tik tada, kai nėra tiesioginės percepcijos, kai ji nebedominuoja. Ar tai būtų daiktas, žmogaus kūnas ar meno kūrinys – jų percepcija leidžia „man" kaip subjektui suvokti matomo, geidžiamo objekto kontūrus, numanyti, įsivaizduoti kito regimo subjekto

ar objekto tęsinį. Vaizduotės galią filosofas supranta kaip troškimą turėti tai, ko negalima turėti, o patį norą įsivaizduoti supranta kaip stebuklingą veiksmą, kurio dėka kažkas, ko „aš“ trokštu, ateina į galvą taip, kad gali užvaldyti:

> [...] mūsų nuostata vaizdinio atžvilgiu radikaliai skirsis nuo mūsų nuostatos daiktų atžvilgiu. Meilė, neapykanta, geismas, valia bus kvazimeilė, kvazineapykanta ir t. t., – lygiai kaip nerealaus objekto stebėjimas yra kvazistebėjimas. Kaip tik toks dabar ir bus mūsų tyrimo objektas – elgesys to, kas nerealu, akivaizdoje (Sartre 2024: 260).

Šiuo atveju išryškėja ir kitas stebėjimo aspektas. Anot Sartre'o, mąstantysis, įsivaizduodamas objektą ar subjektą, siekia jį „nusavinti“. Tačiau tada objektas virsta nerealiu (tik vaizdiniu), todėl ir mūsų santykiai su juo tampa „kvazi-“: ne tikras stebėjimas, meilė ar geismas, o jų pakaitalai vaizduotėje. Iš čia skirtis: su daiktais elgiamės realiai, su vaizdiniais – kaip su „tarsi-realybe“.

Kalbėdamas apie kūno išraišką ir vienovę su sąmone, Merleau-Ponty teigia: „Neaiškumas pamažu apima visą jusliškai suvokiamą pasaulį“ (Merleau-Ponty 2018: 229). Neaiškumas – tai ir eroso bruožas, nes geisdamas „aš“ nežinau, tik viliuosi, „mane“ sukausto neaiškumas, tačiau lygiai taip pat „mane“ prisloškia geismas. Taigi erosas išlieka ir kaip tam tikra paslaptis, neaiškumas, kuriame keroja vaizduotės tikimybė. Šis neaiškumas ne visada slegiantis, jis gali suteikti malonias inspiracijas, o kartais, kaip teigia Merleau-Ponty, transformuotis ar virsti į kažką kita. Eroso vaizduotės vyksmas būdingas ir toliau aptariamam poetiniam tekstui, kuriame lyrinis subjektas išgyvena labai konkretaus ir kartu neaiškaus erotinio stebėjimo procesą, išreiškia jį savo sąmonėje kylančiais vaizdiniais.

Viktorija Daujotytė, aptardama Gedos poezijos rinkinį *Siuita Virginijai*, pastebi, kad erotika susipina su šventumu, žiaurumu ir malda, ir pabrėžia stiprų kūniškumą ir ritminį sintaksės pulsavimą, ypač eilėraščių cikle „Moters kūnas vonioj už užuolaidos“. Kritikė teigia, kad ši meilės lyrika yra stipri ir aistringa ir kad panašios erotinės poezijos šiuolaikinėje pasaulio literatūroje vargu ar rastume (Daujotytė 2010: 137–141). Poeto knygos skyriaus „Moters kūnas už užuolaidos“ eilėraščiai byloja apie erotikos, kasdienybės, vaizduotės sąveiką. Lyrinis subjektas stebi vonios erdvę, kurioje moteris maudosi. Gedos eilėraštyje ištinka panaši situacija, kokią aprašo Sartre'as:

> [...] nepaprastas moters grožis užmuša jai juntamą geismą. Iš tikrųjų negalime būti sykiu ir estetinėje plotmėje, kurioje nerealiu pavidalu pasirodo mums susižavėjimą kelianti „ji pati“, ir realizuojančioje fizinio nusavinimo plotmėje. Geisti moters įmanoma tik užmiršus, kad ji graži, nes geidžiant panyrama į tokią egzistenciją, kuri labiausiai atsitiktinė ir pati absurdiškiausia (Sartre 2024, 386).

Lyrinis subjektas ne tiek tampa pagrindiniu eilėraščio veikėju, kiek per jo žvilgsnį atveriamas poetinis paveikslas, kurio centre – nuoga moteris. Jos kūnas tampa lyrinio subjekto prasmių lauko, fenomenologinio horizonto, pamatine figūra, išlaikančia žvilgsnį ir kituose to paties ciklo eilėraščiuose. Lyrinio subjekto stebima moteris įgyja pranašumą, suteikdama veiksmui prasmę.

> I
> Regiu, kaip prausiesi. Pirmėliausia įžengi kilni ir nuoga, nuo
> nieko nepriklausanti karalienė, niekam nepriklausanti. Savo
> padais, pėdom ir plonyčiais pirščiukais čiuopi vonios dugną,
> baltą marmurą, dryžą, išjuostuotą tiek tulpių, tiek leli-
> jų spalvom, kurios svaido atspindžius, meta juos aukštyn, ap-
> juosdami klubus ir juosmenį, užskliausdami ties lubomis šitam
> vos įžvelgiamam limbe, dangaus ir pragaro priešangiuos, drig-
> nėj mėnulio, kada dangus po lietaus – [...]
>
> (Geda 2009: 27)

Moteris įvardijama kaip karalienė, nepriklausoma būtybė, o supanti erdvė prilyginama mitologinės simbolikos turinčiam limbui tarp dangaus ir pragaro. Konkretizuodamas moters kūno detales (pėdos, juosmuo, klubai), subjektas erosą išgyvena ne tik realiai ir dabartiškai (vonios situacija), bet ir vaizduotėje, kurioje erotiško stebėjimo patirtis įgauna mitologinio laiko matmenį (dangaus ir pragaro vaizdiniai). Būdamas labai konkretus, komplikuotas, galiausiai jis ir niveliuojamas, tarsi būtų visai nesvarbu, kada įvyksta poetinis vyksmas:

> TATAI BŪNA VASARĄ –
> --- per atvėsusį orą, vidudienį, priešaušrį, naktį arba vos
> prasibudus, nesvarbu, absoliučiai, nesvarbu. Juk svar-
> biausia – matau tiesiai arba savo lapotoj vaizduotėj [...]
>
> (Geda 2009: 27)

Šiose eilutėse lyrinis subjektas sugrįžta prie ankstesnės savo percepcijos ir kitu laiku išgyventos vaizduotės patirties, tai įvardindamas kaip pagrindą įvykiui. Istorinis laikas, pasak Schützo, visada yra tėkmė, kupina fizinių įvykių, tačiau tuo pačiu turinti „vidinės laiko sąmonės“, savo trukmės suvokimo, pobūdį. Vonios erdvėje subjektui pasirodanti moteris yra ir kasdienė, ir platesnį kultūrinį horizontą įgaunanti būtybė. Kitas laiko aspektas yra tas, kad dabartyje patiriamas seksualumas įgyja ir eroso atminties bruožų. Galų gale intencionali lyrinio subjekto sąmonė, interpretuodama santykį su pasauliu, tarsi reikalauja susilieti su stebimo subjekto – moters – visuma, todėl dabarties, praeities, ateities esatis išnyksta, tampa nesatimi. Laikui įvardyti parenkant su vaizdu susijusį veiksmažodį („matau“), moters stebėjimas eilėraštyje tampa ir kvazirealybe. Galiausiai lieka nebeaišku – lyrinis subjektas moters stebėjimą patiria tikrovėje ar vaizduotėje ar jis atsiriboja nuo juslinės sąmonės ir įsilieja į įsivaizdavimą kaip sąmonės veiksmą.

Dar ryškesnė šios kūniškos sąmonės ir įsivaizdavimo akto skirtis atsiranda to paties ciklo antrajame eilėraštyje:

II

Tavo oda pašiurpsta, bet tik laikinai, kolei čiurkšlė vandens
ima glostyti tavo blauzdas, paskui aukštėliau, po to šokteli virš
galvos, vanduo plūsta žemyn, atgaivindamas, glamonėdamas
nugarą, juosmenį, strėnas, palaimos kauburį... Plaukus
prausiesi, tuos plaukus, tamsius šerelius nelyg žirgo, eiklaus,
elastingo. Tavo plaukai ima šiaušti, džiūgaut, garuoti, skleisdami vos užuodžiamą nakties aromatą. Strėnos, krūtys ir
pažastys, ir alkūnės, kaklas, sprandas kiek palenktas ir galva,
akys, virpa blakstienos. Visa tai vandeny, visa tai po čiurkšlėm
(kaip pavydžiu tiems purslams ir pursloms!). Numazgojai jau
viską, kas dar neseniai buvo vien siautulys ir palaima, skleidė
nežemišką šviesą, elektrą, kaitrą, neturinčią apribų. Aš
buvau raudonas karalius iš Lidijos, Tave sergėjo mažas
rusvas šunelis ties uždanga, kaišiojo savo geidžiantį, skvarbų
liežuvį...

(Geda 2009: 27)

Būdama atvira vaizduotei, lyrinio subjekto sąmonė išgyvena daugiapakopį virsmą, eilėraštyje išsakomą konkretizuota geidulingo kūno kalba. „Aš“ patiria save kaip raudoną karalių iš Lidijos. Mitinės Heraklidų dinastijos valdyta šalis iškyla kaip pirmapradžio, pusiau dieviško laiko simbolis. Mitologiškai įprasmintas lyrinio subjekto požiūris į kūną įgyja didingumo, atsirandanti eroso patirtis įgauna kultūros istorijos matmenį. Uždanga – tarsi teatro metonimija, sustiprinanti žiūrėjimo iš šalies, estetizuoto ornamentiškumo įspūdį. Kiekviena moters kūno dalis, judesys stebimas su pasigėrėjimu ir laukimu. Pasak Barthes'o, „[Į]simylėjėlį nuolat lydi mintis: kitas privalo man duoti tai, ko man trūksta“ (Barthes 2016: 157). Sukurti erotinį lyrinio subjekto sąmonės vaizdą reiškia nesantūriu ir godžiu stebėjimu maitinti alkstančią jo gyvenamojo pasaulio kasdienybę. Mylimosios stebėjimas skaitytojui leidžiamas patirti kaip švelnus subjekto pokalbis su jos kūnu, moters kūno žemėlapį kuriant iš detalaus ir įlaikinto jos kūniškumo. Lyrinio subjekto žvilgsnis tampa išplėstu eroso vaizduotės horizontu, kuris susilieja su kasdienio pasaulio aplinka.

Atmintis, prisiminimai priklauso praeičiai, jų vaizdiniai taip pat, tačiau, kai esu dabartyje, jų horizontai susilieja su dabarties išgyvenimais, patyrimais bei naujais vaizdais. Lyrinis subjektas išgyvena ir pasakoja apie skirtingų laikų, jų vaizdinių jo sąmonėje pėdsakus, kasdienybės nuosėdas, kurios su eroso patirtimi į sintezę susijungia per vaizduotę. Rašydamas apie Norvilo poezijos knygą *Išlydžių zonos*, dėmesį į erotikos ir mirties dialektiką atkreipė Kęstutis Nastopka: „Trijuose stambiausiuose skyriaus eilėraščiuose atsiveria trys meilės pasijos briaunos: geismas („keliavau tavo kūno dykuma“), pavydas („pavydo litanija per šv. užmarštį ir tyrus“) ir palaima („laimingi – kol ežere - - - “)“ (Nastopka 2016: 60). Kitas svarbus kritiko pastebėjimas, kad Norvilo poezijoje veikia „neįmanomas apverstas pasaulis“. Apverso pasaulio imitacija ir žaidimas jungiasi eroso vaizduotės persmelktame eilėraštyje „keliavau tavo kūno dykuma“. Pagrindinė jo poetinio pasakojimo linija yra aistrą, geidulį, mirtį įkūnijanti moteris lyrinio subjekto žvilgsnyje. Kafkiškos metamorfozės situacijoje į vabalą maldininką pavirtęs ir jo tikrovę imituojantis lyrinis subjektas keliauja moters kūnu tarsi žemėlapiu, kuris yra turbūt centrinis erotinės subjekto sąmonės vaizdinys. Šiame žemėlapyje moters kūnas įgauna žemės su bambos ežeru, krūtų kopomis formą.

> keliavau tavo kūno dykuma, kupranugarį girdžiau iš bambos.
> nakčiai apsistojau krūties kopos užuovėjoj, kur po įkaitusia oda
> snaudė skorpai ir gyvatės. voliojos Jericho rožių galvos. [...]
> (Norvilas 2012: 58)

Pats nuogo moters kūno paviršiumi erotiškai klaidžiojantis subjektas yra tarsi šio žemėlapio detalė, maža, palyginti su visu moters kūnu, dideliu it vaizduotės ganykla. Eroso užvaldytoje sąmonėje subjekto vaizduotė tarsi priversta atsisakyti konkrečios realybės, išstumia ją. Tam, kad skaitytojas įtikėtų sukurta nerealistine situacija, anot Iserio, jis turi įsijausti į pasakojimą: „Kad skaitytojas jaustų atskyrimo efektą, jis kartu taip pat turi jausti fantastiškumo išstumtą realybę. Mat fantazija neigia realybę tik tam, kad nerealumą apvilktų realybės drabužiais“ (Iser 2002: 220).

Norvilo poetinis pasakojimas nuo pat pradžių įtraukia dviprasmiška metafora: kūnas yra dykuma, kuriame viena prasmė prieštarauja kitai. Lyrinis subjektas, sudievindamas moters kūną, išeidamas iš jam įprastų kūniškumo ribų, sukuria naujos kūniškos patirties sąmonę. Šį sakralumą sustiprina ir kūrybiška dykumos imitacija. Vietoje maitvanagių ar grifų, kuriuos įprasta matyti dykumoje, atkuriamos gervės, lietuvišką pavasarį primenantis paukštis. Kūrybinį, priešpriešų žaismo persmelktą eroso vaizduotės pradą sustiprina ir mirties erosas:

> [...] keliavau tavo kūno dykuma, į mirties slėnį traukė
> numirti akys. kryptį rodė apgamų ir raukšlelių žvaigždėlapiai,
> kuriuos sudarė akli topografai. Ant šlaunies ryškiai švietė Grįžulo
> Ratai. šaukiau ir šaukiau: „beprotybė yra baisi – kelio nėra ko
> paklausti...“ šauksmas į tuščią šulinį - - -
> pasiklydau, nes keliavau klysti, tam buvau gimęs. gyvenimas –
> tai kupranugario kupros.
>
> (Norvilas 2012: 58)

Išgyvenusi ilgą virsmų bei transformacijų kelią, meilę ir mirtį apimančio eroso patirtį, subjekto sąmonė tarsi grįžta ir į realią tikrovę: „tu tik šukavaisi plaukus koridoriuj priešais išgaubtą / veidrodį“. Lyrinis subjektas žaidžia, įveiklindamas savo sąmonę perkūrimui, transformacijai. Pasak Finko, „[Ž]aidimas – pamatinis Štai-būties fenomenas, toks pat pirmykštis ir savarankiškas kaip mirtis, kaip meilė ir t. t. Mes žaidžiame rimtumą, žaidžiame tikrumą, žaidžiame tikrovę, mes žaidžiame darbą ir kovą, žaidžiame meilę ir mirtį. Mes žaidžiame net ir žaidimą“ (Fink 2018: 29). Remiantis fenomenologo mintimi, galima mąstyti, kad vaizduotės žaidimas leidžia išlaisvinti sąmonę, subjekto kalbą, ritmą, ir kasdienybė tampa autentiška, originali, išraiškinga estetine prasme, suteikianti

estetinį katarsį arba estetinį pasibjaurėjimą. Norvilo eilėraštyje kuriančioji lyrinio subjekto vaizduotė skaitytojui leidžia pasinerti į tarpinį, žaidybišką pasaulį, kuriame vyksta žmogaus ir gamtos kūno transformacijos. Kūnas kosmizuojamas, išplečiamas už įprastų ribų, tačiau sudievinamas ne tiesmukai – veikiau jis tampa pasauliu, pernelyg dideliu tiesioginiam turėjimui. Fragmento pabaigoje pasirodantis grįžimas į kasdienę tikrovę – „tu tik šukavaisi plaukus koridoriuj priešais išgaubtą / veidrodį" – nepaneigia ankstesnės vizijos, bet atskleidžia jos kilmę: visa dykumos, žvaigždėlapių ir mirties slėnio topografija išauga iš menko kasdienio reginio, kuris geismo paveiktoje sąmonėje išsiplečia iki viso pasaulio. Taigi šiame eilėraštyje erotinė vaizduotė pasirodo kaip paradoksali patirtis, kurioje artėjimas prie geidžiamo kūno kartu reiškia ir jo neaprėpiamą didybę.

Gyvenamojo pasaulio modusas eroso vaizduotėje

Eroso sąmonė visuomet nukreipta į Kitą, o šis nukreiptumas, sąmonės steigiamos juslinio meilės atpažinimo ar kitos patirtys gali būti suvokiami ir kaip tam tikro gyvenamojo pasaulio dalis. Iš jo ateina, į jį remiasi ir „mano" kaip subjekto vaizduotė. Būdama subjektyvi, pažini tik „man", vaizduotė yra ir sociali, o tai reiškia, kasdienybę jungianti su fantazija, įtraukianti socialines ir emocines patirtis. Jausmų ir geismų santakose ar kankinančių meilės prisiminimų įtampose subjektas išreiškia savojo intencionalaus žvilgsnio santykį su pasauliu, kuris turi ir konkrečias savo vietas, platesnes erdves. Mąstyti apie eroso vaizduotės ir gyvenamojo pasaulio sąveiką ragina ir tai, kad įvairūs šio pasaulio pavidalai, abipusė lyrinio subjekto patiriamo eroso ir socialinių reiškinių koreliacija – tyrinėtinas šiuolaikinės lietuvių poezijos aspektas.

Remiantis Schützo teorija, erosą verta suvokti kaip neišvengiamą gyvenamojo, taigi ir socialinio, pasaulio dalį, veikiamą visuomenėje vyraujančių bendruomenių ir kitų socialinių fenomenų. Kito kūno judesių stebėjimą Schützas suvokia kaip besiformuojantį socialinį santykį:

> Pavyzdžiui, kalbėtis su draugu yra visai kas kita nei skaityti jo laišką. Galiu ne tik suvokti objektyvią jo žodžių prasmę, bet ir girdėti jo balso toną, stebėti jo gestus ir kitus kūno judesius. Tačiau skirtumas yra ne tik tas, kad šie konkretūs simptomai yra man prieinami. Yra dar vienas privalumas: galiu pažvelgti jam į akis ir paklausti, ką

> jis turi omenyje. Kitaip tariant, tiesioginį socialinį stebėjimą galiu paversti tiesioginiu socialiniu santykiu (vertimas straipsnio autorės; Schütz 1967: 27).

Ši kasdienybės ir subjekto sąveika, jų abipusiškumo apmąstymas leidžia plėtoti eroso ne tik kaip biologiškai sukonstruoto geismo moduso (psichoanalitiniu požiūriu), bet ir kaip tokio fenomeno, be kurio subjektas negalėtų suvokti kitų fenomenų arba jų suvokimas būtų labai ribotas, apibrėžtas, sampratą. Kasdieniame gyvenime ar poezijoje į eroso situacijas Kito kūną subjektas įtraukia veikdamas socialiai ir kartu įsivaizduodamas Kito ar savo kūno išraiškas. Subjektą veikia ir kitos gyvenamojo pasaulio aplinkybės. Socialinius santykius vaizduotės procesuose inicijuoja ir anksčiau kiek aptarta laiko, atminties patirtis. Būdama nukreipta į atvirą, gyvybingą spontaniškų praeities patirčių pasaulį, atmintis perkeičia ir dabarties socialinį pasaulį. Taigi eroso vaizduotė – tai ne tik „mano" geismo objekto paveikslas, bet ir jį supanti socialinė erdvė, daiktai. Kitaip tariant, kasdienybė jungiasi su sapnais, realybė – su fantazija, išduodamos troškimą fantazuoti, sau nepakankamą būtį užpildyti fantazariumo inkliuzais.

Galvojant apie šiuolaikinę poeziją, plačiame gyvenamojo pasaulio problemų lauke verta atkreipti dėmesį ir į tikrovę susiaurinančią ar netgi devalvuojančią vaizduotę ir pačios vaizduotės stokojantį vartojimą. Kūnai yra veikiami socialinių aplinkybių, masinių industrijų reklamos kviečia vartoti vis daugiau ir daugiau, tarsi vartojimas būtų pareiga ir pati kūno esmė. Žmogus vartoja tam, kad būtų gražus, seksualus, patrauklus – tam, kad būtų suviliotas ir viliotų kitus. Erosas tarnauja viliojimo kaip vartojimo kultūrai, o, kaip teigia Jeanas Baudrillard'as:

> [V]ilioti – tai mirti, kai tikrovė atkuria save kaip iliuziją. Tai reiškia būti pagautam savo paties iliuzijos ir judėti užburtame pasaulyje. Tai gundančios moters galia, kuri save priima dėl savo troškimo ir mėgaujasi saviapgaule, į kurią savo ruožtu įsitraukia kiti (vertimas straipsnio autorės; Baudrillard 2001: 69).

Palyginus su į vartojimą nenukreipta sąmone, vaizduotė kaip vilionė lemia iš esmės kitas vertybes, kitą tarpasmeninį ir socialinį santykį su pasauliu. Kitaip atgyja dabartis ar prisiminimai. Vaizduotė sąveikauja su praeities atmintimi ir ateities lūkesčiais – fantazijomis, kurioms būdingi kasdienybės, o tiksliau, tam tikrų socialinių situacijų pėdsakai.

Prieš pereinant prie konkrečių eilėraščių, verta klausti, ar erosas poezijoje pasirodo kaip tiesiogiai išgyvenamos, kalbančiajam prieinamos patirties apraišymas, ar kaip vaizduotė, kurioje geidžiamas kūnas niekada nėra duotas tiesiogiai? Šis klausimas svarbus ir skaitant Parulskio eilėraštį „voveraitės“. Subjekto erotinis santykis su moterimi jame konstruojamas kaip ribinė situacija tarp percepcijos ir įsivaizdavimo, tarp kūniško artumo ir vaizduotės. Eilėraštis dėmesį patraukia ir moters kūno paslapties (neaiškumo) plastika, gyvūnijos, gamtos pasaulio simbolika. Eilėraščio pradžioje sukuriama, regis, paprasta ir kasdieniška situacija:

tavo krūtys, kai išeini iš vonios
kambario, – jeigu būčiau tikras poetas, sakyčiau –
iš alyvų giraitės, – tavo krūtys panašios
į dvi voveraites, tupinčias ant šakos
rudi maži snukiukai vos pakreipti į šalis
jos žvalgosi iš aukštai, ką naujo pasiūlys šitas pasaulis

(Parulskis 2009: puslapiai nenumeruoti)

Iš pirmo žvilgsnio ši situacija remiasi tiesiogine percepcija: lyrinis subjektas mato moterį, išeinančią iš vonios kambario. Tačiau šio stebėjimo, regėjimo erosas nurodo ne tiek patį matymo faktą, kiek tai, kaip regimasis kūnas akimirksniu yra iš naujo transformuojamas vaizduotėje. Moters kūnas pasirodo kaip intensyvaus kismo, persikeitimo fenomenas subjekto sąmonėje ir realioje tikrovėje. Voveraitės čia svarbios ne tik dėl formalaus panašumo į krūtis ir spenelius, bet ir dėl to, kad jos kūnui suteikia gyvybės, budrumo, smalsumo, net savotiško autonomiškumo. Krūtys žvalgosi, veikia tarsi gyvūnai, bet į pasaulį grįžiasi ir kaip žmogiškos figūros. Moteris iš vonios kambario išeina tarsi iš alyvų giraitės – su aliuzija į biblinę ar mitologinę simboliką buitinė vonios kambario erdvė įgauna beveik šventos aplinkos įspūdį. Tais ir kitais regimais pavidalais, subjekto sąmonės transformacijomis sakralizuojant geismą, eilėraštyje išsaugoma ir parulskiška ironijos, autoironijos intonacija. Ją galima įžvelgti tiek vonios kambario palyginime su alyvų giraite, tiek poeto tapatybės atsisakyme. Ištardamas „jeigu būčiau poetas“ subjektas tarsi nureikšmina savo gebėjimą aprašyti ištikusią erotinę nuotaiką, užplūdusią aistrą:

ir tuomet ten, giliausioje
slėnio oloje suveši, sulapoja
tvirtas kamienas, gyvybės spektras, axis mundi
sakyčiau, jeigu būčiau poetas [...]
(Parulskis 2009: puslapiai nenumeruoti)

Eilėraščio įtampa auga kartu su lyrinio subjekto nupasakojama erotine įtampa. Falas subjekto vaizduotėje (ar regimoje tikrovėje) įgauna tvirto kamieno, gyvybės spektro pavidalą, prilygsta žemę ir dangų apimančiam *axis mundi*. Kūniškumas įgauna kosminės, vitalinės, mitopoetinės reikšmės.

žvėreliai valgo ramiai iš mano
delnų
ir man sustangrėja, tik tiek
(Parulskis 2009: puslapiai nenumeruoti)

Prasidėjęs moters krūtų aprašymu, eilėraštis pabaigiamas numanomu vyro falo sustangrėjimu, kurį galima suprasti ironiškai, kaip subjekto anksčiau išgyvento realaus ir įsivaizduojamo eroso supaprastėjimą iki instinktyvaus veiksmo. Persmelktas vartojimo kultūros vaizdinių, priartėjantis ir prie pornografijos, eilėraštis, regis, turi ir autoironiškos distancijos, taigi išlieka poetiškai dviprasmiškas, o šią dviprasmybę suponuoja būtent lyrinio subjekto eroso vaizduotės pasireiškimas. Lyrinis subjektas, stebėdamas moters, išėjusios iš vonios kambario, vaizdą, įveiklina sąmonę. Remiantis Sartre'u, erotinės sąmonės formas (krūtys kaip voveriukai, vonia kaip alyvų giraitė) subjektas imasi kurti, patirdamas kvazistebėjimą, užskliausdamas tiesioginę percepciją. Tekstas palieka atvirą klausimą, ar erosas čia ištinka realioje tikrovėje, ar labiau vaizduotėje, ar pirmiau vaizduotėje ir tada tikrovėje. Tačiau būtent šis neapibrėžtumas ir yra reikšmingas. Kaip šiame eilėraštyje, taip ir kitur poezijoje erosas neretai atsiveria ne kaip grynas faktas, o kaip patirtis, kuri tampa erotine tiek, kiek ją perskverbia vaizduotė.

Anksčiau aptartas viliojimas vartoti aptinkamas kitame to paties rinkinio *pagyvenusio vyro pagundos* eilėraštyje „kai gulime nuogi vienas šalia kito, išvarginti aistros":

daug sykių girdėjau apie viešnamius greta
bažnyčių
raudonųjų žibintų kvartale, apsirūkusioje
Amsterdamo širdyje, žiūriu čia į kekšę, siūlančią
savo kūną lange
čia į kunigą, siūlantį Dievo kūną
prie Viešpaties stalo
[...] norėčiau pasinerti į tave taip giliai, kad išnerčiau kitoje
laiko ir erdvės pusėje, kekšės
glėbyje, su kruvina
Dievo mėsa burnoje

(Parulskis 2009: puslapiai nenumeruoti)

Vartojimo fenomenas šiame eilėraštyje persmelkia ir erotiką, ir religiją. Čia kontrastuoja erotizuota kasdienybė ir lyrinio subjekto vaizduotė, iškelianti religinį motyvą. Amsterdamo „langas“ ir „Viešpaties stalas“ tampa dviem tos pačios vartojimo kasdienybės vitrinomis, kuriose kūnas siūlomas kaip prekė. Kekšė „siūlo savo kūną“, kunigas „siūlo Dievo kūną“ – abu atlieka mainų aktą: geismas nukreipiamas į pasiūlymą pirkti. Lyrinio subjekto reakcija („lyg geismas / lyg šleikštulys“) perteikiama kaip vartotojiškas dviveidiškumas: troškimas ir pasibjaurėjimas kyla iš tos pačios šaknies – noro pasisavinti. Tai įvardijama fiziologiškai – „mylėti, virškinti, tuštintis“, o tai suvienodina meilę ir vartojimo ciklą (įtraukti – suvirškinti – pašalinti). Net „stebuklas“ čia patiriamas kaip intensyvi, bet trumpa patirties dozė, kurią reikia „suvartoti“ kūnu ir siela „čia ir dabar“. Pabaigoje „kruvina / Dievo mėsa burnoje“ seksą ir komuniją sujungia į vieną kraštutinį vartojimo vaizdą – ne kontempliaciją, o rijimą. Lytinis aktas baigiasi vartojimo, nuobodulio visuomenei simptomiška būsena – „išvarginti aistros“. Vartojimas jau įvykęs, lieka nuovargis, ištrinantis ribą tarp eroso unikalumo ir eroso kaip prekės, abu paverčiančios tuo pačiu – kūno produktu. Taigi šiame eilėraštyje vartojimas išryškėja kaip ribinė būsena, kurioje trumpalaikis malonumas sutampa su savasties ištirpimu ir paradoksaliu geidimu priartėti prie nebūties. Šioje būsenoje kūniškas artumas tampa ne tik jusline patirtimi, bet ir ontologiniu eksperimentu – bandymu bent akimirkai pabėgti iš individualaus kančios lauko ir patirti pasaulį be ribojančio ego. Tokia vartojimo ir mirties dialektika leidžia erosą suvokti ne vien kaip gyvybės ir intensyvumo principą, bet ir kaip slaptą trauką susinaikinti, panaikinti save santykyje su Kitu ir pasauliu.

Išvados

Remiantis fenomenologijos ir socialinės fenomenologijos prieigomis, erosas straipsnyje aprašytas kaip gyvenamojo pasaulio reiškinys, be kurio subjekto santykis su savimi, Kitu ir pasauliu būtų ribotas, skurdus, be gyvybės. Eroso vaizduotė šiuolaikinėje lietuvių poezijoje pasirodo kaip daugiasluoksnis poetinės sąmonės fenomenas, leidžiantis kūnišką troškimą apmąstyti ne vien kaip fiziologinį ar psichologinį impulsą, bet ir kaip autentišką patirties būdą, kuriame percepcija, atmintis, troškimas ir kalba sudaro neatskiriamą visumą. Eroso vaizduotė iškyla kaip dinamiškas intencionalios sąmonės aktas, kuriame nuolat sąveikauja geismas ir laiko patirtis, kuri, būdama dabartiška, pasirodo ir kaip emociniai atminties pėdsakai.

Aptartų poetų kūryboje eroso vaizduotė reiškiasi kaip sąveika tarp regėjimo, vaizduotės, kalbos ir geismo. Gedos poezijoje eroso vaizduotė reiškiasi kaip intensyvus regimo kūno perkeitimas, kuriame kasdienė situacija išauga į mitopoetinį ir sakralumo ženklų prisodrintą regėjimą. Moters kūnas čia tampa ne tik žvilgsnio objektu, bet ir visą poetinę situaciją organizuojančiu prasminiu centru. Vaizduotė subjektui padeda ištrūkti iš rutinos, atveria kitas jusliškas tikroves, kuria naują pasakojimą apie stebimą moterį. Parulskio eilėraščiuose erotinė vaizduotė kyla ne iš pačios metaforos buvimo, bet iš tokio geismo veikimo, kuris transformuoja kūno patyrimą: geidžiamas kūnas sugyvinamas, gamtinamas, o erotinis įvykis paliekamas ribinėje zonoje tarp tiesioginės patirties ir įsivaizdavimo. Norvilo poezijoje eroso vaizduotė pasirodo kaip nepasiekiamumo, paklydimo ir ribinė geismo patirtis, kurioje kūnas virsta ne turėjimo objektu, bet neaprėpiama topografija, susijusia su stokos ir mirties horizontais. Poetiniuose tekstuose atsiveria nestereotipinis, žaidybiškas eroso vaizduotės pasaulis. Lyrinis subjektas aptartuose poetiniuose tekstuose patiria visiems bendrą eroso įgalintos vaizduotės išgyvenimą, kuris lemia tai, kad kūrinyje apmąstomas laikas, atmintis, kultūriniai kontekstai, Kito kūno refleksija bei lyrinio subjekto sąveika su jį supančiu pasauliu. Visa tai liudija, kad eroso vaizduotės konceptas padeda suprasti poetinio teksto prasmes, geismo apimto lyrinio subjekto sąmonę.

Taigi poetinių tekstų analizė leidžia daryti išvadą, kad šiuolaikinėje lietuvių poezijoje eroso vaizduotė reiškiasi bent keliomis pagrindinėmis formomis: kaip kasdienio reginio perkeitimas, kaip metaforiškas Kito transformavimas, kaip

nepasiekiamumo ir stokos patirtis bei kaip ribinė būsena, siejanti geismą su metamorfoze ir mirties vaizdiniais. Būtent ši daugiasluoksnė raiška lemia, kad erosas analizuotuose tekstuose nėra tik tiesioginė kūniškumo reprezentacija ir atsiskleidžia kaip kalbos ir vaizduotės kuriama egzistencinė patirtis.

LITERATŪRA

Barthes Roland 2016. *Meilės diskurso fragmentai,* iš prancūzų k. vertė Jurgita Katkuvienė ir Greta Štikelytė, Vilnius: Žara.

Baudrillard Jean 2001. *Seduction*, translated by Brian Singer, Montreal: New World Perspectives CultureTexts Series.

Butkus Vigmantas 2000. „Kūniškumo trajektorijos Prano Morkūno poezijoje“, in: *Kūnas lietuvių kultūroje*, Šiauliai: K. J. Vasiliausko įm., 85–94.

Carlsson Ulrika 2021. *Kierkegaard and Philosophical Eros: Between Ironic Reflection and Aesthetic Meaning*, London: Bloomsbury Academic.

Ciplijauskaitė Birutė 2003. „Birutė Pūkelevičiūtė: moteriškasis bylojimas“, *Literatūra ir menas*, 2003 01 03, 16-17.

Daugirdaitė Solveiga 1993. „Raganos, vyrai ir kiti“, *Metai*, Nr. 10, 140–143.

Daujotytė Viktorija 2010. „Paskutinė lyrikos knyga – apie meilę“, *Metai*, Nr. 4, 137–141.

Fink Eugen 2018. *Laimės oazė: esė apie žaidimo ontologiją,* iš vokiečių k. vertė Rūta Jonynaitė, Vilnius: Apostrofa.

Geda Sigitas 2009. *Siuita Virginijai:* poezija, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Iser Wolfgang 2002. *Fiktyvumas ir įsivaizdavimas,* iš vokiečių k. vertė Laimantas Jonušys, Vilnius: Aidai.

Jakaitė Dalia 2019. „Neblėstantis meilės erosas naujausioje Kornelijaus Platelio poezijoje“, *Literatūra*, t. 61 (1), 90–109, prieiga internete: https://doi.org/10.15388/Litera.2019.1.5

Katkuvienė Jurgita 2022. „Vizualiosios poezijos skaitymo strategijos: semiotinė prieiga ir praktinis pritaikymas“, *Semiotika,* t. 17, 264–296, prieiga internete: https://doi.org/10.15388/Semiotika.2022.33

Lazdynas Gintaras 1999. „Apie meilę ir (lietuvių) romaną“, *Šiaurės Atėnai*, Nr. 33, 5–9.

Mainon Dominique and James Ursini 2007. *Cinema of Obsession: Erotic Fixation and Love Gone Wrong in the Movies*, New York: Limelight Editions / Bloomsbury Academic.

Merleau-Ponty Maurice 2018. *Juslinio suvokimo fenomenologija*, iš prancūzų k. vertė Jūratė Skersytė, Nijolė Keršytė, Vilnius: Baltos lankos.

Mickūnas Algis 2010. *Summa erotica,* Vilnius: Apostrofa.

Mickūnas Algis 2025. Straipsnio autorės pokalbis su Algiu Mickūnu. Iš asmeninio autorės archyvo.

Nastopka Kęstutis 2016. „Poetinė Gyčio Norvilo semiotika“, *Semiotika*, t. 12, 55–69, prieiga internete: https://www.lituanistika.lt/content/77175 [žiūrėta 2026 04 18].

Nilsson Ingela 2009. *Plotting with Eros: Essays on the Poetics of Love and the Erotics of Reading*, Copenhagen: Museum Tusculanum Press, University Copenhagen.

Norvilas Gytis 2012. *Išlydžių zonos*: eilėraščiai, Vilnius: Kitos knygos.

Parulskis Sigitas 2009. *Pagyvenusio vyro pagundos*, Vilnius: Baltos lankos.

Sartre Jean-Paul 2024. *Įsivaizduojamybė*, iš prancūzų k. vertė Lina Perkauskytė ir Daina Habdankaitė, Vilnius: Phi knygos.

Schutz Alfred 1967. *The Phenomenology of the Social World*, Evanston, IL: Northwestern University Press.